

”

Gebruik welk vaccin er
maar voorhanden is.

Het is crisis

Jaap Goudsmit viroloog

In het nieuws 6-7

‘Herkent onze regering wel hoe ernstig de crisis is?’ verzucht Jaap Goudsmit (1951) halverwege het gesprek. „Ze werken zich helemaal kapot, maar véólen ze de urgentie? Ik heb de indruk van niet.” Hoofdschuddend zit de arts en viroloog in de serre van zijn villa aan de rand van het Amsterdamse Vondelpark. Overal staan en liggen boeken. De wanden bestaan uit boekenkasten, op de salontafel liggen hoog opgetaste stapels over uiteenlopende onderwerpen, en ook de eettafel en de tafel in de voorkamer zijn bezaaid met pape-rassen en boeken.

„Nu spreken politici zich uit en moeten we ineens ontzettend veel medelijden hebben met de kinderen die niet naar school kunnen, en de mensen die eenzaam zijn. Ze hebben absoluut gelijk. Maar het enige antwoord is: sneller vaccineren. Nu gaan ze heel lang praten, er moet een commissie komen, en een impactgroep met gedragswetenschappers. Dat is symptoombestrijding. Je moet de oorzaak aanpakken. Het virus bestrijden. Op geen enkele andere manier is dit oplosbaar.”

Goudsmit is een wetenschappelijke duizendpoot: hij is opgeleid als arts, stapte in de jaren tachtig over op onderzoek naar hiv en aids, en maakte in 2002 de stap naar het bedrijfsleven. Hij was wetenschappelijk directeur en hoofd vaccinontwikkeling bij het Leidse biotechbedrijf Crucell, wat nu Janssen Vaccines is. Nog altijd is hij hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam, en aan de Harvard T.H. Chan School of Public Health in Boston.

Vorig jaar, eind januari, stond Goudsmit, bijna zeventig, op het punt om de virologie vaarwel zeggen. Hij wilde zijn resterende werkzame jaren besteden aan onderzoek naar de veroudering van het immuunsysteem. Als slotakkoord zou hij de hele maand februari een cursus over vaccins geven aan Harvard. Maar toen was daar het coronavirus.

„Mijn studenten uit China hadden via WeChat contact met thuis. Iemand vertelde dat haar moeder geen kankerbehandeling meer kreeg omdat alle artsen naar Wuhan waren gestuurd. Toen wist ik, dit is een ongekende ramp. Hier kon ik me niet aan onttrekken.”

Op 13 maart vloog hij terug naar huis - met de laatste vlucht naar Nederland. De hele wereld ging op slot.

Goudsmit begon een blog waarop hij bijna wekelijks schrijft. Elke ochtend leest hij nieuwe artikelen op preprintserver medrxiv. Hij volgt en bediscussieert het werk van vijftien bevriende wetenschappers die hij hoog heeft zitten. „Een *band-of-brothers*-achtige groep. Mensen waarvan ik weet dat ze degelijk onderzoek doen, maar die ook originele ideeën hebben, niet altijd de meest gangbare, en die verrassend vaak gelijk hebben.” Op 2 februari verscheen zijn boek, *Vrij van Corona*, op basis van het blog.

Hoe raken we zo snel mogelijk ‘vrij van het coronavirus’?

„Om het virus de kop in te slaan moeten we iedereen boven de 60 jaar zo snel mogelijk vaccineren, met welk vaccin er maar beschikbaar is. Dat zijn de ouderen en de kwetsbaren, degenen die Covid-19 het hardste treft, die het hoogste risico lopen op ernstige ziekte en doodgaan door Covid-19. Dat zijn volgens het CBS 4,3 miljoen mensen, en volgens een briefing aan de Tweede Kamer zijn er in het eerste kwartaal ook 4,2 miljoen vaccins beschikbaar. Dat moet in drie maanden te doen zijn. Voor de zomervakantie geven we iedereen een tweede prik. En daarna hef je alle maatregelen op. Je stuurt iedereen op vakantie, met snelsten houden we de besmettingen in de gaten.

„Dit [het beleid nu] heeft geen zin: we verliezen miljoenen, je krijgt meer eenzaamheid, irritatie, onrust, leerachterstand, en populistische visies. De derde

INTERVIEW **JAAP GOUDSMIT** VIROLOOG

Het is crisis, handel daar ook naar en vaccineer

Geef in hoog tempo alle 60-plussers hun eerste prik, zegt Jaap Goudsmit.

„Gebruik welk vaccin er maar voorhanden is, en laat voor de zomer alle maatregelen los.”

Tekst **Niki Korteweg** Foto **Roger Cremers**

golf van infecties is al niet meer te voorkomen. Maar de derde golf van IC-opnames kunnen we voorkomen als we nu als een gek gaan vaccineren. Volgend jaar roepen we dan de ouderen en kwetsbare mensen op voor een nieuwe vaccinatie, of een bredere groep, afhankelijk van de verspreiding van het virus en van hoe lang de afweer tegen het virus blijft bestaan bij mensen.”

Een risico in dit scenario is dat de leveringen stokken. Is één prik ook voldoende?

„In een noodsituatie als dit zou ik het zelfs aandurven om van al die vaccins alleen het eerste shot geven. Het vaccin van Janssen beschermt na één dosis 100 procent tegen IC-opname en overlijden aan Covid-19. De Covidvaccins doen feitelijk allemaal hetzelfde: ze wekken een immuunrespons op tegen het spike-eiwit van het coronavirus. Het gedeelte dat bindt aan onze cellen.

„Omdat alle vaccins zo op elkaar lijken kan de tweede prik van elke fabrikant zijn. Janssen, AstraZeneca, het Russische Spoenik V, je geeft gewoon wat er binnenkomt. Dat zou ik durven, in een crisis.”

Maar hoe hou je dan in de gaten welke vaccins nog beschermen tegen de nieuwe virusmutanten?

„Dat er mutanten ontstaan, was te verwachten. Een virus dat nog maar net in de mens rondgaat, zal veranderen en steeds iets beter toegang krijgen tot onze cellen. Tegen een infectie of een milde vorm van Covid-19 lijken de vaccins niet veel te beschermen, en bij elke nieuwe variant wordt dat slechter. Maar allemaal beschermen ze tot nu toe nog wel tegen ernstige ziekte, ziekenhuisopname en sterfte door Covid-19, ook door de nieuwe varianten. Dan gaat het nu dus alleen nog om de snelheid van vaccineren.

„We hebben gezien dat geen maatregel het virus echt verwijdert. Alleen heel draconische, die we niet willen nemen. Dan moet je het risico verplaatsen, en zeggen: dan vaccineer ik met meer risico.”

Goudsmit ergert zich aan het Nederlandse beleid, en hoe het OMT daarin meeleeunt. „Het advies van de Gezondheidsraad is keer op keer: vaccineer eerst de ouderen. Maar de regering omzeilt dat steeds. Dat is ernstig. Je moet vasthouden aan wetenschappelijke adviezen, en niet de politiek daarmee vermengen. Zo verlaag je de waarde van de wetenschap.

„IC-arts en OMT-lid Diederik Gommerts, die ik overigens bewonder om zijn werk, zei dat eerst de acute zorg moet worden gevaccineerd. Maar onder werkers in de acute zorg zijn weinig infecties, en er liggen nauwelijks gezondheidswerkers op de IC. Ze hebben beschermingsmateriaal en ze zijn getraind in hygiëne. Dus die hoeft je niet als eerste te vaccineren. Dat had nooit moeten gebeuren. De beste bescherming voor de zorg is de risicogroep voor IC-opname vaccineren.”

Hoe had u het aangepakt?

„Ik had iemand aan het hoofd gesteld die verstand heeft van crises in de volksgezondheid: Roel Coutinho, oud-directeur van het Centrum Infectieziektebestrijding van het RIVM. Daarnaast misschien nog iemand die veel weet over virussen, zoals Ab Osterhaus. En als derde iemand van het leger. Zij zouden onafhankelijk van de politiek moeten functioneren. Laat die hele logistiek van A tot Z bij die groep mensen en bemoei je er helemaal niet mee. Dan kan die lobbydruk ook niet werken. En huisartsen hadden gewoon alle mensen moeten vaccineren die ook jaarlijks worden opgeroepen voor de grieprik.”

Het is precies die combinatie van vaccinkennis, ervaring in de industrie en pragmatische instelling die maakte dat Goudsmit werd gevraagd in de wetenschappe-

De derde golf van IC-opnames kunnen we voorkomen als we nu als een gek gaan vaccineren

lijke adviesraad van Covax. Dat is een speciaal verbond met onder meer de WHO die erop toeziet dat alle deelnemende landen gelijke toegang hebben tot Covidvaccins. De adviesraad (de Covax Independent Product Group) raadt aan welke vaccins moeten worden aangekocht en welke landen ze moeten krijgen. Het doel is om dit jaar 2 miljard doses te bemachtigen, waarvan 1,3 miljard voor de 92 landen met lage inkomens.

Hoe loopt het nu met Covax?

„Alle rijke landen hebben geld in de pot gestort, of toegezegd dat ze dat gaan doen. Daarover maak ik me geen zorgen. Wij krijgen elke maandag presentaties van vaccinfabrikanten en moeten adviseren wat Covax moet kopen. Ons advies is: alles wat je krijgen kunt. Maar ze krijgen nu niets. Het probleem is dat veel van de vaccins gemaakt moeten worden door het Serum Institute in India. Die van AstraZeneca, van Novavax, van de Chinezen en Russen, van de Indiërs zelf. Zij kunnen miljarden doses maken in maanden. Maar er zijn conflicterende belangen. Het Serum Institute staat in India, dus die regering wil vaccins voor India en geeft geen exportvergunning. AstraZeneca produceert nu te weinig in Europa, dus mogelijk zeggen zij: stuur eerst maar even 20 miljoen doses deze kant op. Dan kan Covax achteraan in de rij.”

Dus dan maar de Russische en Chinese vaccins?

„Wij vinden dat Covax voor alles open moet staan, en ik vind dat Europa dat ook moet doen. Je kunt van alles vinden van die landen, maar dit is niet het moment om die geopolitiek een rol te laten spelen. Wij kijken objectief naar de onderzoeksgegevens, en we wegen mee dat er een groot tekort is aan vaccins. Het Russische vaccin, Spoenik V, werd gewantwoord maar het werkt volgens de gegevens die ze in *The Lancet* hebben gepubliceerd. Het viel ons ontzettend mee. Maar ook daarvan is de productie overigens een gigantisch probleem. We hopen dus toch op die Chinese vaccins, dan maar via een WHO-kwalificatie.”

Zouden we in westerse landen alleen de 60-plussers moeten inenten, en de rest van de vaccins verscheppen naar ontwikkelingslanden?

„Eigenlijk wel. Maar zo solidair is de wereld niet, zo naïef ben ik niet. Daar is de grens van de wetenschap bereikt. Maar ook in die landen wil je de gezondheidszorg ontlasten. Zelfs 20 procent van de bevolking vaccineren kan al enorm helpen, als je maar begint bij de ouderen.”

De aanpakkersmentaliteit van Goudsmit kan in een crisis als deze welkom zijn. Maar hij kan in andere gevallen rampzalig uitpakken. Als kersverse hoogleraar ontdekte Goudsmit in 1990 samen met de toen veelgeprezen chemicus Henk Buck een medicijn tegen hiv. Ze publiceerden in toptijdschrift *Science*, en werden wereldnieuws. Nog geen dag later kwam er al kritiek: de proeven deugden niet, het door Buck gemaakte ‘medicijn’ bleek helemaal niet aanwezig in de monsters. Het kostte Buck zijn carrière, Goudsmit kwam er met een berisping vanaf. Ze spraken elkaar nooit meer.

Heeft u Buck nu al gesproken, zoals u zich vorig jaar in de uitzending van ‘Zomergasten’ voornam?

„Nee, daar ben ik nog niet aan toegekomen. Het was een vreselijke periode. Ik heb tien depressieve jaren geen wetenschap bedreven van enig niveau. Geen leuke periode. Ik ben nu zorgvuldiger, en omring me sinds die tijd met kritische medewerkers. Sindsdien is de kwaliteit van mijn wetenschap gigantisch gestegen. Bij Crucell heb ik mijn beste wetenschap bedreven. En die heeft iets opgeleverd; er is een hiv-vaccin, een ebola-vaccin, en een Covidvaccin.”

CV

Jaap Goudsmit (1951) is arts en viroloog, en hoogleraar epidemiologie aan de Harvard T.H. Chan School of Public Health. Na zijn studie geneeskunde werd hij aidsonderzoeker en hoogleraar virologie aan het AMC.

In 2002 werd hij wetenschappelijk directeur van het Leidse vaccinbedrijf Crucell, het latere Janssen Vaccines. In 2011 nam farmareus Johnson&Johnson het over, hij werkte er tot zijn pensioen in 2017. Vanaf 2002 was hij achtereenvolgens hoogleraar armoede-gerelateerde infectieziekten, vaccinologie, en neurodegeneratieve ziekten aan de Universiteit van Amsterdam.

Sinds 2020 is hij wetenschappelijk adviseur voor Covax, een organisatie die covidvaccins eerlijk over de wereld verdeelt. Goudsmit schreef meerdere nonfictieboeken, op 2 februari verscheen *Vrij van Corona* bij Uitgeverij Pluim.